

บทที่ 7

บริบทและความหมาย

จุดมุ่งหมาย

เมื่อท่านได้เรียนบทเรียนนี้แล้ว จะต้องแสดงความรู้ต่อไปนี้

- บอกความหมายและชนิดของบริบทที่ช่วยกำหนดหรือควบคุมความหมายของคำหรือถ้อยคำได้
- อธิบายความแตกต่างระหว่าง “ถ้อยคำ” (word) กับ “สิ่ง” (thing) “แผนที่ของถ้อยคำ” (map) กับ “ขอบเขตของความจริง” (territory)
- อธิบายความแตกต่างระหว่างภาษาบอกข้อเท็จจริงกับภาษาบอกอารมณ์และหาตัวอย่างของข้อความที่ใช้ภาษาทั้งสองชนิดนี้ร่วมกัน
- อธิบายหลุมพรางของภาษาในลักษณะตัวมันเองแสดงข้อเท็จจริง และขณะเดียวกันมันก็จะบิดเบือนข้อเท็จจริงที่มันกล่าวถึงด้วย และหลุมพรางที่เกิดจากการใช้ถ้อยคำบางอย่างเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์อย่างหนึ่งให้เป็นอย่างอื่น
- บอกความหมายและลักษณะของภาษาที่ใช้ในรายงานการคาดคะเนและการสรุปพร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบได้
- บอกวิธีที่ผู้เขียนควบคุมกระบวนการสร้างความหมายของผู้อ่าน โดยผ่านการเลือกสรรข้อเท็จจริงและรายละเอียด การเลือกใช้คำ และการเน้น พร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบได้
- บอกวิธีทดสอบหรือพิสูจน์ความจริงของข้อความและยกตัวอย่างประกอบได้

ทบทวนเรื่องในบทก่อนและแนะนำเรื่องที่จะเรียนในบทนี้

ขอให้ระลึกถึงคำขาวและรถของคำ ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ได้ยกมาในบทที่แล้ว เพื่อเป็นอุทาหรณ์ในการจำแนกภาษาออกเป็นสามชนิด คือภาษาที่ใช้บอกข้อเท็จจริง ภาษาที่ใช้สร้างความเชื่อหรือความคิดเห็น และภาษาที่ใช้ในการเปรียบเทียบ ซึ่งภาษาแต่ละชนิดนี้สร้างแผนที่ของถ้อยคำ (map-making) แตกต่างกันไป คือ ผู้เขียนที่ใช้ภาษาบอกข้อเท็จจริงจะสร้างแผนที่ของถ้อยคำ (word map) ได้ตรงกัน หรือแนบสนิทกับขอบเขตของความจริง (real territory) ได้มากที่สุดต่อไปนี่คือการสร้างแผนที่ทางถ้อยคำของภาษาบอกข้อเท็จจริงอย่างสั้น ๆ

“เขื่อนที่จะสร้างขึ้นนี้จะสามารถเก็บกักน้ำได้ 100,000,000 ลูกบาศก์เมตร ช่วยส่งน้ำเพื่อการเพาะปลูกในเนื้อที่ใกล้เคียงได้ 5,000 ไร่ และช่วยเพิ่มผลผลิตทางด้านอุตสาหกรรมได้ถึง 60%”

แต่ถ้าผู้เขียนใช้ภาษาเกี่ยวกับความเชื่อหรือภาษาบอกรวมณ์หรือความคิดเห็น เขาจะระบายสีแผนของถ้อยคำเพื่อให้ผู้อ่านตอบสนองความหมายให้คล้อยตามความเชื่อหรือความคิดเห็นของเขาดังตัวอย่าง

“การสร้างเขื่อนนี้จะทำให้เกิดเป็นทะเลสาบมหิมา ทำลายที่อยู่ของสัตว์ป่าในบริเวณแอ่งน้ำทั้งหมด ดินไม้ใหญ่่น้อยก็จะถูกน้ำท่วมเสียหายสิ้น”

อันดับสุดท้าย คือผู้เขียนใช้ภาษาอุปมาเพื่อเปรียบเทียบแผนที่ของถ้อยคำที่แตกต่างกัน เพื่อพยายามเชื่อมสิ่งที่กล่าวถึงไปเกี่ยวข้องกับสิ่งที่ผู้อ่านคุ้นเคยหรือได้รู้จักมาก่อน ทั้งนี้เพื่อช่วยแนะนำภาพในจิตใจแก่ผู้อ่าน เช่นกล่าวว่า

“เขื่อนที่จะสร้างขึ้นนี้จะล้างผลาญสิ่งที่มีชีวิตในบริเวณหุบเขานี้ดุจเดียวกับอาวุธนิวเคลียร์ที่ล้างผลาญโลก”

ตัวอย่างนี้ผู้เขียนใช้ภาษาอุปมาถึงอันตรายของการสร้างเขื่อนว่ามีพิษสงร้ายแรงเท่ากับอาวุธนิวเคลียร์ที่มนุษย์เคยใช้ในสงคราม

ผู้อ่านจะรู้สึกยุ่งยากพอสมควรของการนำเอาภาษาทั้งสามชนิดนี้มาใช้ปนกัน เพราะผู้เขียนมีจุดประสงค์ในการสื่อความหมายในลักษณะที่ต่างกัน บางครั้งเขาอาจใช้ภาษาบอกรวมณ์ที่จริงจัง บางครั้งเขาอาจใช้ภาษาของความเชื่อ บางครั้งเขาอาจใช้ภาษาอุปมา และบางครั้งเขาอาจใช้ภาษาแต่ละชนิดปนกัน เพื่อผลของการสื่อสารอย่างหนึ่ง ดังนั้นความสามารถในการแยกความแตกต่างการใช้ภาษาสามชนิดนี้ เป็นทักษะที่จำเป็นในการอ่าน (และการฟัง) เพราะจะทำให้เราได้รับสารต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องหรือใกล้เคียง

โลกภาษาที่แวดล้อมมนุษย์

มนุษย์ไม่เหมือนกับสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ เพราะสามารถเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวได้ และยังสามารถขยายหรือปรับปรุงสิ่งแวดล้อมตามที่ปรารถนาได้ สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นนี้

ไม่เพียงแต่การปรับปรุงความรู้ใหม่ ๆ เพื่อสนองความสุขสบายเท่านั้น แต่มนุษย์ยังสร้างเครื่องหมาย (signs) และสัญลักษณ์ (symbols) ต่าง ๆ เพื่อการสื่อสารและติดต่อกันในสังคม ถ้ามนุษย์ขาดเครื่องมือที่สำคัญนี้ ลองคิดดูเถิดสังคมจะปั่นป่วนแค่ไหน ดังนั้นมนุษย์สร้างภาษาขึ้นมาก็เพื่อความสะดวกในการอยู่ร่วมกัน จึงไม่เป็นที่น่าแปลกใจเลยว่า ภาษากลายเป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญอย่างหนึ่งของคน ถึงกับมีผู้กล่าวอุปมาว่า คนเราแหวกว่ายอยู่ในถ้อยคำของภาษา เช่นเดียวกับปลาว่ายอยู่ในน้ำ น้ำเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับปลา แต่ปลาอาจจะไม่เห็นความสำคัญของน้ำ ดุจเดียวกับสิ่งแวดล้อมที่เป็นภาษาซึ่งมีความสำคัญต่อคน แต่คนเราโดยมากมักมองข้ามความสำคัญสิ่งนี้ไป

เนื่องจากเราอยู่ในโลกจริงกับโลกภาษา บางครั้งทำให้เราเกิดความสับสนระหว่างโลกจริงกับโลกภาษา คือระหว่างสิ่งที่ถูกแทนหรือขอบเขตของความจริง (territory) กับสิ่งที่ใช้แทน (map) คือภาษาและคิดว่าถ้อยคำภาษาที่เราใช้เป็นสิ่งเดียวกับสิ่งถูกแทน เช่นถ้าใช้ภาษาบอกข้อเท็จจริงก็คิดว่าสิ่งที่กล่าวนั้นเป็นจริงเสมอ ซึ่งบางทีก็ไม่ใช่เช่นนั้นเสมอไป นี่คือนสิ่งที่เราควรทำความเข้าใจเป็นเบื้องต้น

สิ่งที่ใช้แทน ไม่ใช่สิ่งที่ถูกแทน

คอร์ริชปสก็ได้อีกกล่าวเตือนว่า สิ่งที่ใช้แทนหรือแผนที่ทางถ้อยคำไม่ใช่เป็นสิ่งที่ถูกแทนหรือเป็นสิ่งเดียวกับขอบเขตของความจริงหรืออาณาบริเวณที่แผนที่ทางถ้อยคำใช้แทน (The Map is not the Territory) ทั้งนี้เพราะภาษาเป็นระบบของเครื่องหมายที่ปราศจากเหตุผล (arbitrary signs) คือเราใช้ถ้อยคำแทนสิ่งใด ๆ เราไม่ได้คิดว่าทำไมต้องเป็นเช่นนี้ เช่น เรียกรถยนต์ที่ประสบอุบัติเหตุและพลิกคว่ำว่า “รถคว่ำ” แต่ไม่เรียกว่า “รถหงาย” เรียกการพยาบาลผู้ป่วยว่า “รักษาโรค” ห้าง ๆ ที่ไม่ได้เลี้ยงโรค ใช้คำสั้น ๆ เช่น “ซ้าง” หรือ “(ท้อง) ฟ้า” แทนสิ่งที่มีขนาดใหญ่และอาณาบริเวณกว้างขวาง แต่กลับใช้คำยาว ๆ เช่น “เชื้อจุลินทรีย์” “เชื้อบาดทะยัก” แทนสิ่งที่มีขนาดเล็กซึ่งมองด้วยตาเปล่าไม่เห็น หรือคำว่า “แดง” ไม่มีรหัสอะไรที่แสดงคุณสมบัติของสิ่งที่ถูกกล่าวถึง ฯลฯ ดังนั้น ภาษาหรือแผนที่ทางถ้อยคำ (Map) ไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรงกับสิ่งที่ถูกแทนหรืออาณาบริเวณที่ถูกกล่าวถึงหรือขอบเขตของความจริง (Territory) แต่เป็นคนละอย่างกัน จึงขอเขียนสรุปความคิดนี้เป็นข้อเตือนใจสั้น ๆ ว่า¹

¹S.I. Hayakawa, *Language in Thought and Action*, New York : Harcourt Brace Joravovich, Inc., 1972, pp.2630

สัญลักษณ์		สิ่งที่ถูกแทน
แผนที่ถ้อยคำ	ไม่ใช่	อาณาบริเวณที่ถูกแทน
ถ้อยคำ		สิ่งที่ถูกกล่าวถึง

สัญลักษณ์ที่ดี แผนที่ถ้อยคำที่ดี หรือถ้อยคำภาษาก็ดีเป็นแต่เพียง “ตัวแทน” สิ่งใดสิ่งหนึ่ง การกระทำใด การกระทำหนึ่ง เหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง หรือความคิดใดความคิดหนึ่ง ฯลฯ ทั้งสองอย่างนี้ ไม่มีความสัมพันธ์กันโดยตรง ขอให้ดูตัวอย่างจากเรื่องนี้ประกอบ

“ก้าว” ไม่ใช่ “ก้าวกระโดด”

ศิษย์ผู้หนึ่ง ได้รับคำอธิบายความหมายของคำจากอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญภาษาศาสตร์ อาจารย์อธิบายว่า

“กระโดด หมายถึง กิริยาที่ซิดเท้าทั้งคู่แล้วดีดตัวขึ้น ก้าว หมายถึง กิริยาที่วางเท้าหนึ่งไว้ข้างหน้า แล้วใช้เท้าหลังถีบตัวออกไป”

ศิษย์จำคำอาจารย์ขึ้นใจ แต่ไม่เคยนำออกใช้เลย

ครั้งอายุล่วงเข้า 61 ปี วันหนึ่งมีธุระจะรีบไปตลาด พอเดินมาพบลำธารข้อม ๆ ขวงหน้าอยู่ก็หยุดคิดอยู่นาน ไม่รู้ว่าจะข้ามไปได้อย่างไร

ชาวนาคนหนึ่ง เดินผ่านมา ผู้เฒ่าจึงถามว่า จะข้ามน้ำไปได้ได้อย่างไร

ชาวนาตอบว่า “กระโดดข้ามไปซิ”

ผู้เฒ่านึกถึงความหมายของคำว่า “กระโดด” ที่อาจารย์เคยสอนไว้แต่เด็กได้ จึงยื่นซิดเท้าเข้าหากัน แล้วดีดตัวขึ้น ทันใดก็ตกลงไปในลำธารเปียกปอนทั้งตัว ค่อย ๆ ตะกายขึ้นฝั่ง แล้วต่อว่าชาวนาว่าทำไมจึงหลอกกันเช่นนี้

ชาวนาจึงย้อนว่า

“ทำไมท่านจึงไม่ใช่เท้าหนึ่งที่วางข้างหน้า แล้วใช้เท้าหลังถีบตัวออกไปแรง ๆ เล่า?”

ผู้เฒ่าได้ยินดังนั้น ก็โกรธนัก ตวาดว่า

“อย่างนี้เขาเรียก ก้าว ไม่ใช่กระโดด แก่เข้าใจภาษาศาสตร์หรือเปล่า? หือ”

(จากขบวนการเถรตรงของ วรณไว พัทธินัย หน้า 8-9)

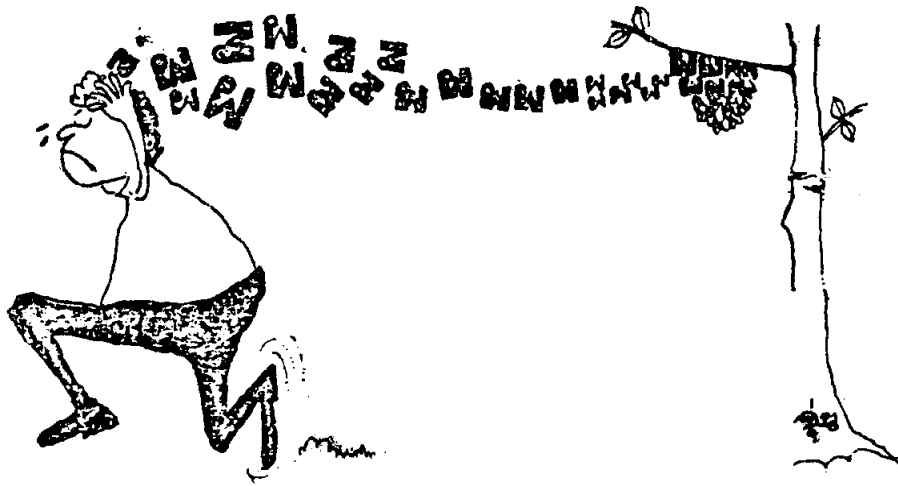

รูปที่ 1 จากหนังสือ *The Participating Reader* ของ Witting และคณะ หน้า 51.

รูปที่ 1 เป็นการตูนขำล้อการประชมระหว่างชาติเพื่อธรงค้แก้ปัญหาความอดอยากหิวโหยของประชกรที่ยากจนทั่วโลก ผู้วาดการ์ตูนต้องการแสดงทศนะว่ากรแก้ปัญหการประชมด้วยการพูดนั้นไม่สามารถบับัดควมหิวโหยของผู้ทุกขัยากได้ รูปนี้จึงแสดงให้เรเห็นว่ภษาหรือคำพูดไม่ใช่สิ่งเดียวกับสิ่งที่ถูกแทน ถ้คำพูดหรือภษาคือสิ่งเดียวกับสิ่งที่ถูกแทนแล้ว ควมอดอยากของผู้ทุกขัยากก็จะหมดไปด้วย ส่วนในรูปที่ 2 และรูปที่ 3 เป็นการตูนตลกซึ่งผู้เขียนสร้างอธมณัชนโดยนำสิ่งที่ใช้แทน (สัญลักษณ์ทางภษา) มาแทนสิ่งที่ถูกแทน

รูปที่ 2 จากหนังสือต่วย'ตูน ฉบับเดือนมกราคม 2521 หน้า 180.

รูปที่ 3 จากหนังสือต่วย'ตูน ฉบับเดือนมกราคม 2523, หน้า 196.

หลุมพรางของภาษา

ถ้อยคำภาษานอกจากไม่ได้สัมพันธ์กับสิ่งที่มันแทนโดยตรงแล้ว ภายในตัวของภาษาเองยังมีความกำกวมอยู่ เช่น เมื่อพูดถึงคำว่า “ดอกไม้” ใคร ๆ ก็รู้ว่าดอกไม้หมายถึงอะไร แต่ความหมายโดยนัยของมัน ไม่ใช่หมายถึงแค่ดอกไม้ธรรมดาเท่านั้น ดอกไม้ อาจหมายถึงหญิงสาว ดอกไม้ อาจหมายถึงความดี ดอกไม้ อาจหมายถึงความน่ารัก ดอกไม้ อาจหมายถึงความชื่นชม ดอกไม้ อาจหมายถึงบันเทิงใจ ฯลฯ หรือเมื่อพูดถึงคำว่า “ข้าว” เพียงคำเดียว ผู้ที่กำลังหิวอาจจะหมายถึงข้าวสุกที่เป็นเม็ด ๆ ซึ่งเป็นข้าวสวยควั่นกรุ่นอยู่ในจานพร้อมกับสารพัดกับข้าวอย่างอื่น ผู้ที่ปลูกข้าวจะนึกถึงข้าวที่เป็นรวง ๆ หรือเป็นแฉวย เป็นถัง ส่วนถ้าแก่หรือพ่อค้าอาจจะนึกถึงข้าวที่ซื้อข้าวเปลือกในราคาถูกและขายข้าวสารในราคาแพง ฯลฯ

คราวนี้ลองมาดูว่าภาษาทำให้ความจริงบิดเบือนไปได้อย่างไร คอรัซิปสกี บิดาแห่งอรรถศาสตร์ (Semantics) ได้ชี้ให้เห็นข้อผิดพลาดของคำกริยา “to be” ในข้อเขียนของเขาที่ชื่อว่า “ความถูกต้องของคำกริยา to be” คอรัซิปสกีได้กล่าวว่า “คำว่า is เป็นคำที่คงตัว มีลักษณะสูงสุดและสมบูรณ์ในตัวเอง ในขณะที่เวลาที่กฎเกณฑ์แห่งสากลจักรวาลได้เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องอยู่ทุกขณะ ในขณะที่ใครคนหนึ่งพูดขึ้นว่า ดอกกุหลาบนี้เป็นสีแดง (This rose is red) ดอกกุหลาบนั้นก็จะได้เปลี่ยนเป็นอย่างอื่นเสียแล้ว นอกจากนี้สำหรับคนอื่น ๆ แล้ว อาจจะเห็นดอกกุหลาบดอก

เดียวกันเป็นสีชมพูก็ได้” และยังคงกล่าวเสริมไว้อีกว่า “ผู้กล่าวว่า ฉันเห็นกุหลาบนี้เป็นสีแดง (this rose appears to me as red) ยังจะดีเสียกว่า”²

เมื่อภาษามีความกำกวมและคลุมพรางเช่นนี้ จึงมักมีผู้ล้วยโอกาสใช้ภาษาเป็นเครื่องมือแสวงหาประโยชน์ในทางที่ไม่ถูกต้องได้เสมอ ยิ่งผู้รับรู้ไม่เข้าใจคติของหลุมพรางข้อนี้ อาจจะทำให้หลงเชื่อหรือเสียประโยชน์ไปโดยไม่รู้ตัว เราอาจจะนำเรื่องนี้มาเปรียบเทียบกับนิทานสั้น ๆ เรื่องหนึ่ง เพื่อเป็นข้อเตือนใจไว้ คือ นิทานเรื่อง “ชุนิวเดียว” เล่าว่า

สมัยราชวงศ์เซ็ง

นักศึกษาสามคนเข้าไปสอบจอหงวนในเมืองหลวง

ระหว่างทางแวะดูหมอดู อยากจะรู้ว่าสอบได้หรือไม่ได้เท่านั้น

หมอดูดูแล้วยกนิ้วขึ้นนิ้วเดียว แต่ไม่พูดว่าอะไร

เมื่อทั้งสามสอบเสร็จแล้ว ปรากฏว่าสอบได้เพียงคนเดียว คนที่สอบได้จึงเอาข้าวของมากำนำถหมอดู แล้วโง้งจันว่า หมอผู้นี้ทายแม่น

ภรรยาหมอดูรู้ว่า สามีของคนไม่ใช่หมอดูที่ทายแม่นทำอะไร แต่แปลกใจว่าทำไมวันนั้นสามีจึงชุนิวเดียวโดยไม่พูดอะไรเลย

หมอดูจึงอธิบายให้ภรรยาฟังว่า

“นี่เป็นเคล็ดลับอย่างหนึ่ง รู้แล้วอย่าบอกใครเชียว ที่ข้าชุนิวเดียวนั้น ถ้าใครคนหนึ่ง ในสามคนสอบได้ ก็หมายความว่าสอบได้คนเดียว หากสอบได้สองคน ชุนิวเดียวก็หมายความว่าสอบตกหนึ่งคน หากสอบได้หมดทั้งสามคน นิ้วเดียวก็หมายความว่าสอบได้หมดทุกคน ไม่มีใครตกแม้แต่คนเดียว ถ้าหากว่าสอบตกหมดทั้งสามคน นิ้วเดียวก็หมายความว่า สอบตกหมดไม่มีใครสอบได้แม้แต่คนเดียว ทายอย่างนี้ยังไง ๆ ก็ต้องถูก”

(จากขบวนการร้อยเล่ห์ ของวรรณไว พิศนาคย์ หน้า 42-43.)

ต่อไปจะขอกล่าวถึงหลุมพรางที่สำคัญของภาษา ที่มักจะพบกันอยู่ทั่วไปและก่อให้เกิดปัญหาเสมอ ซึ่งมีอยู่ 2 ประการคือ³

²ฟิลิป กาโปล “บทนำ” กุญแจไข (พจนานุกรมสันติ แปล) พระนคร : ศักดิ์สยาม, 2519, หน้า 17.

³Susan Wittig, Franklin Holcomb, and Anne Dunn, *op.cit.*, pp.50-52.

ในประการแรก ถ้อยคำหรือคำกล่าวที่แสดงข้อเท็จจริงบางทีในขณะเดียวกันมันจะบิดเบือนข้อเท็จจริงที่มันกล่าวถึงด้วย เช่น รัฐบาลบางรัฐบาลสรุปรายงานการบริหารประเทศว่าได้ปรับปรุงความเป็นอยู่ของคนให้อยู่ดีกินดี โดยอ้างสถิติรายได้ประชาชาติหรือ จี.เอ็น.พี. (Gross National Product) เป็นตัวเลขเท่านั้นเท่านั้น เป็นที่ยอมรับกันว่า ถ้อยแถลงในการอ้างรายได้ประชาชาติเป็นภาษาบอกข้อเท็จจริง แต่ตัวเลขที่สูงจากรายได้ประชาชาติ อาจไม่แสดงเท็จจริงบางอย่างที่ทำให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นก็ได้ ความบิดเบือนเช่นนี้ของภาษามักเขียนที่รู้เท่าทันได้ให้ความเห็นว่า

“...จี.เอ็น.พี. เป็นเพียงตัวเลขหยาบ ๆ ที่รวมเอากิจกรรมสารพัดอย่างเข้าไปโดยไม่คำนึงถึงว่ากิจกรรมนั้น ๆ จะทำให้คนส่วนใหญ่ในสังคมมีชีวิตดีขึ้นจริงหรือไม่เท่านั้นพูดง่าย ๆ ก็คือการเพิ่มขึ้นของสินค้าและบริการ ยังไม่ได้หมายความว่าทำให้สังคมร่มเย็นน่าอยู่ หรือทำให้คนส่วนใหญ่มีความสุขเพิ่มขึ้นเสมอไป เพราะนอกจากจะขึ้นอยู่กับว่าสินค้าและบริการที่เพิ่มขึ้นมาเป็นสินค้าและบริการชนิดใดแล้ว ยังขึ้นอยู่กับการกระจายไปอย่างทั่วถึงเพียงไหนด้วย ข้อโต้แย้งความหลงเรื่องการเร่งรัดพัฒนา จี.เอ็น.พี. ที่สำคัญที่สุดในระยะหลังคือ ผลเสียที่มีต่อสภาพแวดล้อม เพราะคนจะมีสินค้า มีบริการใช้มากขึ้น แต่โรงงานและรถยนต์ก็เพิ่มขึ้นตามมา ทำให้อากาศเสียน้ำเน่า เป็นพิษเป็นภัยต่อคนมากขึ้นเหมือนกัน ประเทศที่กำลังจะรู้สึกถึงเรื่องนี้มากที่สุดคือญี่ปุ่น ซึ่งเป็นประเทศที่มีอัตราเพิ่มของ จี.เอ็น.พี. สูงกว่าใครเพื่อนในรอบสิบปีที่ผ่านมา จนได้รับสมญาว่า ดินแดนแห่งจี.เอ็น.พี. (Land of rising G.N.P.) แทนที่จะเรียกว่า ดินแดนแห่งอาทิตย์อุทัย (Land of rising sun) ตามสมญาเดิม แต่กว่าจะมารู้สึกตัวก็ดูเหมือนว่าจะช้าไปมาก เพราะการกำจัดสภาพอากาศเสีย น้ำเน่า ภายหลังจากที่มันเกิดขึ้นอย่างกว้างขวางแล้ว เป็นเรื่องที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายแพงมาก พวกนายทุนอุตสาหกรรมที่มุ่งแต่จะไขว่คว้าหากำไรเป็นตัวเงิน คงไม่เห็นด้วยหรือให้ความร่วมมือมากนัก จี.เอ็น.พี. ของญี่ปุ่นทั้งความหมายเดิมและความหมายใหม่คือ อากาศเสีย น้ำเน่า ประชาชาติ (Gross National Pollution) จึงคงจะเพิ่มต่อไป แม้ว่าจะไม่ทำให้คนญี่ปุ่นโดยทั่วไปมีความสุขเพิ่มขึ้นก็ตาม”⁴

ลักษณะของถ้อยคำที่อ้างข้อเท็จจริงและบิดเบือนข้อเท็จจริงดังกล่าวอย่างการแถลงนโยบายของรัฐบาลที่อ้างความอยู่ดีกินดีของประชาชนโดยอ้างรายได้ประชาชาตินั้น ผู้อ่านหรือผู้ฟังที่มีส่วนร่วมมักจะ

⁴วิทยากร เชียงกุล ปัญหาและแนวทางการต่อสู้ของโลกที่สาม พระนคร: ปุณฺณ, 2518, หน้า 134-135.

ระมัดระวังเสมอ เพราะความไม่คงที่ในการสื่อความหมายของถ้อยคำชนิดนี้ อาจทำให้ผู้อ่านไขว้เขวหลงเชื่อได้ง่าย ๆ

การบิดเบือนของถ้อยคำในการสื่อความหมายในประการที่สอง คือ ถ้อยคำที่ใช้พยายามเปลี่ยนแปลงสิ่งที่ถูกแทนให้กลายเป็นสิ่งที่ถูกแทนอย่างอื่น หรือพูดให้เข้าใจง่าย ๆ ก็คือถ้อยคำบางอย่างพยายามทำนายการเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์อย่างหนึ่งที่กำลังเป็นอยู่ให้เป็นเหตุการณ์อย่างอื่น เรามักจะเห็นตัวอย่างการใช้ภาษาทำนองนี้อยู่เสมอ เช่น หนังสือพิมพ์พยากรณ์ว่าสินค้าจะแพงขึ้นกว่าเดิม ภาวะเศรษฐกิจจะทรุดลง ฯลฯ การพยากรณ์ดังกล่าวบางครั้งถ้าตรงกับใจผู้อ่าน ผู้อ่านมักมีแนวโน้มเชื่อตาม ถ้าการคาดคะเนนั้นไม่ตรงใจผู้อ่าน ผู้อ่านก็จะไม่เชื่อ นี่คือนิทธิพลหรือหลุมพรางของการใช้ถ้อยคำที่เราพบเห็นอยู่เสมอ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม บางครั้งการคาดการล่วงหน้าสามารถทำได้ถูกต้อง เป็นลักษณะของการเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์ที่กำลังดำเนินอยู่เป็นอย่างอื่น อย่างเช่น ข้อเขียนชิ้นหนึ่งในคอลัมน์ “ฟ้าสูงแผ่นดินต่ำ” จากหนังสือพิมพ์สยามรัฐ หน้า 4 ฉบับวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2523 ได้พยากรณ์เหตุการณ์บ้านเมืองไว้ว่า

“นิตยสารการเมืองออกใหม่ชื่อ “สุวรรณภูมิ” ใช้วิชาโหราศาสตร์ทำนายทายทักเหตุการณ์ของบ้านเมืองปัจจุบันให้ระวังกันไว้ว่า ดวงชะตาเมืองไทยนั้น “ความวิบัติกำลังจะมาถึง”

ผมอ่านแล้วใจแป้ว ทั้งที่ไม่อยากจะเชื่อ

โหราท่านบอกว่า

“อังคารพักรมีศึกต่างเมืองมา

อังคารเสริดนั้นว่าเกิดยุคเข็ญ

อังคารมนต์จะวิกัลบังเกิดเป็น

มหาชนเกิดเข็ญออกผีตาย

จะเจ็บท้องลงแดงตายเสียมาก

ความทุกข์ยากในมนุษย์สิ้นทั้งหลาย

พระเสาร์และอังคารท่านอภิปราย

พักรในราศีร้ายจำเพาะนี้....”

ผมมองดูดาวบนท้องฟ้าในยามค่ำคืน แล้วก็ยังเห็นว่า ทั้งฟ้า ทั้งดวงดาวเหล่านั้นดูสวยสดงดงามไม่มีอะไรผิดปกติ ดาวประจำเมืองก็ยังคงส่องสว่างไสวคล้ายดอกไม้ไฟในคืนแรมอยู่เป็นนิจ แต่โหราท่านว่าร้ายนัก ดวงดาวขณะนี้ กำลังโคจรในลักษณะ “วิปริตผิดบังคับ” ซึ่งคัมภีร์โหราศาสตร์บอกว่า “จะเกิดความฉิบหายวายชีวิ พระธรณีดูดกินซึ่งเลือดคน” ถึงอย่างนั้น

ดวงดาววิปริตที่วุ่น ก็เพราะการโคจรของดาวบางดวง มีลักษณะถอยหลังที่เรียกกันว่า “พักร์” บางดวงมีลักษณะหยุดนิ่ง ที่เรียกกันว่า “มนต์” และบางดวงนั้นเกิดโคจรไปข้างหน้าในลักษณะเร็วกว่าปกติ ที่เรียกกันว่า “เสริด”

ล้วนเป็นดวงดาวใหญ่ ๆ ที่วิปริตผิดไปอย่างสัมพันธ์กับดวงชะตาเมืองไทยและของโลก ท่านว่าอย่างไร

ดวงดาวเหล่านี้ก็คือ ดาวพฤหัสบดี ดาวเสาร์, ดาวอังคาร และดาวพุธ

ดาวพฤหัสบดี ในทางโหราศาสตร์การเมือง ท่านว่าหมายถึง การเงินของประเทศ, การค้าขายระหว่างประเทศ รวมทั้งสนธิสัญญาต่าง ๆ การโฆษณาชวนเชื่อ การศาสนา การแถลงข่าวของรัฐบาล ฯลฯ แม้กระทั่งสิทธิเสรีภาพในการพูด การเขียนของบุคคลทั่ว ๆ ไป

ท่านก็ว่าจะวิปริตและอุปกติไปหมด จนไม่สามารถจะควบคุมและต้านทานได้

ครับ ใครที่ไม่อยากจะเชื่อ อ่านแล้วก็เห็งอไห้ได้เหมือนกัน เมื่อมองดูการเงินของประเทศไทย, การนโยบายต่างประเทศของไทย และการแถลงข่าวของรัฐบาลไทย ในขณะที่เป็นอยู่

มาถึงดาวเสาร์ ท่านว่าหมายถึงความปลอดภัย, ความยากจน ทูพิกขภัย, โทศพิภ, ไฟฟ้า, น้ำประปา, ชาวสวน, ชาวนา, ชาวไร่, คนผู้ใช้แรงงาน, กรรมกร, การสไตรค์, การนัดหยุดงาน ฯลฯ รวมทั้งมติดมหาชนกับการลุกฮือขึ้นประท้วง

อ่านแล้วก็เห็งอไห้อีก

ข้างดาวอังคาร ท่านหมายถึงอัคคีภัย, การใช้กำลัง, การใช้อาวุธ, อุบัติเหตุและอาชญากรรม ความขัดแย้ง และการทรยศคดในข้อ กระทั่งการก่อสงคราม

ตอนนี้สำคัญ ท่านทายว่า ใครคนหนึ่งจะหมดบุญ และสิ้นอำนาจวาสนา....”

และต่อมาหลังจากนั้นอีก 7 วัน ปรากฏว่าได้เกิดการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลชุดใหม่ คือนายกรัฐมนตรี พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ลาออก และพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้เป็นนายกรัฐมนตรีสืบต่อมา

ธรรมชาติของการบิดเบือนในการสื่อความหมายของถ้อยคำในประการที่สองนี้ ผู้อ่านที่มีส่วนร่วมต้องอ่านอย่างพินิจพิจารณา ไม่หลงเชื่อคำพยากรณ์ง่าย ๆ เพราะไม่เช่นนั้นแล้ว อาจจะทำให้เกิดความตื่นตระหนกต่อการใช้อถ้อยคำพยากรณ์โดยขาดเหตุผลที่เพียงพอก็เป็นได้

บริบทกับความหมาย

บริบทเป็นส่วนที่ทำให้เราเข้าใจความหมายของถ้อยคำที่เราไม่คุ้นเคย บริบทมีอยู่ 2 ชนิด⁵ คือ

1. บริบททางสังคม (Social Context) ได้แก่เหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ที่เกิดควบคู่กับถ้อยคำ เป็นเครื่องช่วยบอกความหมายของถ้อยคำนั้น ตัวอย่างเช่น ถ้ามีผู้พูดว่า “ขอหอมหน่อย” เราจะไม่ทราบความหมายที่แน่นอนของคำกล่าวนี้นี้ แต่เมื่อเราได้เห็นเหตุการณ์ของผู้พูดว่าเขากำลังรับประทาน อาหารหรืออยู่กับคนรักสองต่อสอง เราก็จะทราบความหมายของคำกล่าวนี้นี้ชัดเจนว่าเขาขอ หอม, ต้นหอม, หรือจุมพิต หรือถ้ามีผู้พูดว่า “คนข้างบนเป็นคนสาว” เราจะไม่สามารถปักใจลง ไปแน่นอนว่าความหมายว่าอะไร จนกว่าเราจะได้เห็นเหตุการณ์นั้นว่ามีคนกำลังทำงานอยู่ชั้นบน กำลังสาวเชือก หรือได้เห็นภาพของคนที่อยู่ชั้นบนทั้งหมดว่าไม่มีผู้ชายอยู่เลยโดยไม่ได้ทำงาน ฯลฯ

2. บริบททางภาษา (Verbal Context) หมายถึงข้อความที่แวดล้อมถ้อยคำที่เราไม่ทราบความ หมายชัดเจนให้เข้าใจความหมายของถ้อยคำนั้นชัดเจน ตัวอย่าง เช่นคำว่า “ชั้น” ถ้ากล่าวออกมา เพียงคำเดียวจะไม่ทราบว่าหมายถึงอะไรแน่ แต่ถ้าอาศัยบริบททางภาษาเข้าช่วยในทำนองว่า “ไปชั้น” “เขาใช้ชั้นตักน้ำ” “เขาเป็นคนมีอารมณ์ชั้น” ฯลฯ จะทำให้เราเข้าใจความหมายของคำนี้ เป็นคนละข้อความอย่างแน่นอน

ในการอ่านโดยมากเราต้องอาศัยบริบททางภาษาเป็นเครื่องช่วยบอกความหมาย อย่างเช่น สมมุติว่า เราอ่านหรือฟังข้อความ มีคำอยู่คำหนึ่งที่เราไม่คุ้นเคยคือ Oboe แต่ข้อความที่เขา กล่าว ถึงคำ ๆ นี้เป็นดังนี้

เขาเคยเป็นนักเล่น Oboe ในเมืองนี้.... ตอนที่เขามาร่วมคณะ Oboe ใหม่ ๆ เขา ตื่นเต้นมาก...วันหนึ่งฉันได้เห็นเขาที่ร้านขายเครื่องดนตรี เพื่อซื้อลิ้นอันใหม่ไปเปลี่ยนลิ้นเดิม ของ Oboe ของเขา.... เขาจะไม่ชอบเล่นแคลริเน็ตหลังจากที่เขาเล่น Oboe แล้ว....

จะเห็นว่าเมื่อเราอ่านประโยคแรก ทำให้เราทราบลง ๆ ว่า Oboe เป็นการเล่นอย่างหนึ่ง อาจจะเป็น เกมหรือเครื่องมือดนตรี แต่เมื่อเราอ่านประโยคต่าง ๆ มาทำให้เราทราบความหมายของคำว่า Oboe ว่าเป็นชื่อเครื่องดนตรีชนิดหนึ่ง และคงเป็นพวกเครื่องเป่า เพราะพูดถึงลิ้นของมัน ซึ่งบริบท ดังกล่าวช่วยให้เราเข้าใจความหมายได้เกือบตลอด เพราะ Oboe ก็คือปี่ชนิดหนึ่งที่เสียงแหลม การอ่านจึงควรใส่ใจกับบริบทด้วย

⁵S.I. Hayakawa. op.cit., pp.51-52.

การบิดเบือนความหมายของผู้เขียนโดยอาศัยบริบท

ผู้เขียนมีกลวิธีในการสร้างความหมายโดยอาศัยบริบท เพื่อให้ผู้อ่านตอบสนองต่อความหมายตามที่ผู้เขียนต้องการ ลักษณะเช่นนี้อาจจะเป็นการบิดเบือนความหมายเพื่อสร้างอิทธิพลเกี่ยวกับการรับรู้และเจตนาของผู้อ่านให้ไขว้เขว ซึ่งผู้เขียนจะเลือกใช้ถ้อยคำที่ประกอบกันเข้าเป็นบริบทด้วยจุดประสงค์ 3 ประการคือ เพื่อสื่อข่าวสาร (information), เพื่อแสดงความเชื่อของผู้เขียน, และเพื่อกระตุ้นหรือเร้าอารมณ์ผู้อ่าน การใช้ถ้อยคำเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ทั้ง 3 ประการนี้ ผู้เขียนต้องการใช้กลวิธี 3 อย่างนี้คือ⁶

1. การเลือกข้อเท็จจริงและรายละเอียด
2. การเลือกใช้คำ
3. การเน้น

ดังจะขอขยายความถึงกลวิธีทั้ง 3 อย่างนี้ ว่าผู้เขียนกระทำอย่างไร

1. การเลือกข้อเท็จจริงและรายละเอียด

ข้อเท็จจริงที่ไม่ออกดีซึ่งรายงานด้วยภาษาข้อเท็จจริงอย่างตรงไปตรงมาย่อมขึ้นอยู่กับผู้แพร่เรื่องราว นั้น ดังเราจะเห็นได้เสมอจากหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนต่าง ๆ ที่รายงานข่าวออกมาว่า ข่าวนั้นมีผู้เขียนโดยเลือกข่าวสาร (information) หรือข้อเท็จจริงจำนวนหนึ่งเพื่อประกอบกันเข้าเป็นเรื่อง การเลือกสรรดังกล่าว บางทีก็ละทิ้งข้อเท็จจริงบางอย่างและเพิ่มรายละเอียดหรือข้อเท็จจริงอย่างอื่นเข้าไป ตามปรกติแล้วการรายงานข่าวสารผู้เขียนมักเริ่มต้นด้วยการใช้ภาษาบอกข้อเท็จจริงแล้วตามด้วยภาษาของความคิดเห็นหรือความเชื่อขอให้สังเกตดูจากรายงานข่าวของสำนักยู.พี.ไอ. (UPI) ซึ่งได้เสนอไปเมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1975 ว่า

พนมเปญ (ข่าว ยู.พี.ไอ.) กำลังของฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้บุกเข้าล้อมกรุงพนมเปญ แล้วยิงอาวุธจรวดติดระเบิดอย่างน้อย 10 ลูกเข้ามายังเมืองหลวงของกัมพูชา และสนามบินของเมืองนี้เมื่อวันพุธที่แล้ว จรวดติดระเบิดลูกหนึ่งได้ระเบิดขึ้นใกล้ ๆ ใจกลางตลาด ทำให้คนตายห้าคน และบาดเจ็บอย่างน้อยสิบคน นี่เป็นรายงานข่าวกรองของฝ่ายทหาร

⁶Susan Witting, Franklin Holcomb, and Anne Dunn, *op.cit.*, pp.56-66.

รายงานข่าวเรื่องนี้จะมีผลต่อผู้อ่านแตกต่างกันออกไป ถ้าผู้เขียนนำรายละเอียดอื่น ๆ ผสมเข้าไปด้วย
ก็

หญิงวัยกลางคนผู้ได้รับเคราะห์ผู้หนึ่งไปซื้อข้าวสาร ที่ขายปันส่วนในตลาดให้
แก่ครอบครัวของเธอ ในช่วงโมงยามหลังจากกระเบิดได้ดังขึ้น อำนาจของสะเก็ดกระเบิด
ได้ทำให้ร่างกายฉีกกระจาย เราได้พบลูกสาวของเธอสะอื้นไห้กอดศพมารดา

จะเห็นว่าในย่อหน้าที่สองเพิ่มรายละเอียดเกี่ยวกับผู้ตกเป็นเหยื่อของระเบิด จะเห็นว่าเราในฐานะ
ผู้อ่านจะตอบสนองต่อเรื่อง (ข่าว) นี้แตกต่างจากการอ่านย่อหน้าแรกเพียงย่อหน้าเดียว เพราะย่อหน้าที่
ที่สองให้รายละเอียดที่กระตุ้นอารมณ์ความรู้สึกไปด้วย

นักเขียนอาชีพที่มีประสบการณ์มาก ทราบว่าเขาควรเลือกสรรรายละเอียดอะไร แก่ไหน
จึงสามารถควบคุมหรือกำหนดการรับรู้ของผู้อ่านผ่านรายละเอียดนั้น บางครั้งนักเขียนอาจให้ราย
ละเอียดที่บิดเบือนความจริง และบางครั้งเขาอาจจะให้รายละเอียดที่เป็นกลาง ๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเจตนา
ของผู้เขียนแต่ละคน และเราในฐานะผู้อ่านควรจะได้ตระหนักถึงเรื่องการให้รายละเอียดนี้ให้ดี
มิฉะนั้นจะตกเป็นเหยื่อหรือหลุมพรางของข่าวสารได้ง่าย ๆ กล่าวคือ

1. ถึงแม้ว่ารายงานนั้นกล่าวถึงข้อเท็จจริงอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่การเลือกสรร
รายละเอียดนั้น ผู้เขียนอาจมีเจตนากำหนดหรือสร้างอิทธิพลในการรับรู้ของ
ผู้อ่านให้คล้อยตามไปด้วย
2. พยายามค้นหาเจตนาของผู้เขียน ว่าเขาต้องการให้ผู้อ่านตอบสนองรายละเอียด
ที่เขาเขียนขึ้นในแง่บวก แง่ลบ หรือในแง่ที่เป็นกลาง ๆ
3. นักเขียนแต่ละคนสร้างรายละเอียดในข้อเขียนของเขาต่อเรื่อง ๆ เดียวกัน
แตกต่างกันออกไป
4. พยายามวิเคราะห์ข้อเท็จจริงที่ปรากฏในเรื่องนั้นอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งเป็น
การประเมินการเลือกสรรรายละเอียดของผู้เขียนไปในตัวด้วย

2. การเลือกใช้คำ

การเลือกใช้คำก็เช่นเดียวกับการเลือกสรรรายละเอียดและข้อเท็จจริง กล่าวคือ ผู้เขียนต้อง
เลือกใช้คำที่สร้างความหมายเพื่อดึงดูดความสนใจและการรับรู้ของผู้อ่าน การตอบสนองต่อความ

หมายของผู้อ่าน จึงถูกผู้เขียนเป็นผู้กำหนดโดยไม่รู้ตัว การใช้คำของผู้เขียนทำให้ผู้อ่านสนองตอบแตกต่างกันออกไป อาจจะตอบสนองในแง่บวก แง่ลบ หรือในแง่ที่เป็นกลาง ๆ ก็ได้ ทั้งนี้เพราะลักษณะของคำที่ใช้แทนสิ่งที่ถูกกล่าวถึงให้ความรู้สึกแตกต่างกันเป็นธรรมชาติอยู่แล้วเช่น ถ้าจะกล่าวว่าใครคนหนึ่งมีร่างกาย “ผอม” จะเป็นคำที่ให้ความรู้สึกเป็นกลาง ๆ แต่ถ้าใช้คำว่า “ซีโรค” แทนจะให้ความรู้สึกในแง่ลบ ถ้าใช้คำว่า “เอวบางร่างน้อย” จะให้ความรู้สึกในแง่บวก ซึ่งเราจะพบตัวอย่างคำในทำนองนี้อีกเช่น

ให้ความรู้สึกในแง่บวก	ให้ความรู้สึกเป็นกลาง ๆ	ให้ความรู้สึกในแง่ลบ
ผู้พิทักษ์สันติราษฎร์	ตำรวจ	ผู้รูดไปประชาชน
ผู้ช่วยงาน	คนใช้	ข้า
เจริญอาหาร	กินจุ	ตะกละตะกลาม ฯลฯ

เราจึงสามารถสังเกตเห็นเสียงหรือเจตนาของผู้เขียนในการเลือกใช้คำว่า เขามีความรู้สึกต่อเรื่องนั้นในแง่ใด (บวก, ลบ หรือเป็นกลาง) และเขาพยายามให้ผู้อ่านตอบสนองต่อเรื่องที่เขียนอย่างไรด้วยขอให้ดูข่าวของ ยู.พี.ไอ. ที่เรากล่าวมาแล้วอีกครั้งหนึ่งว่า

พนมเปญ (ข่าว ยู.พี.ไอ.) กำลังของฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้บุกเข้าล้อมกรุงพนมเปญแล้วยังอาวุธจรวดติดระเบิดอย่างน้อย 10 ลูกเข้ามายังเมืองหลวงของกัมพูชาและสนามบินของเมืองนี้เมื่อวันพุธที่แล้ว จรวดติดระเบิดลูกหนึ่งได้ระเบิดขึ้นใกล้ ๆ ใจกลางตลาด ทำให้คนตายห้าคน และบาดเจ็บอย่างน้อยสิบคน นี่เป็นรายงานข่าวกรองของฝ่ายทหาร

ข่าวสารนี้ถ้ามีผู้เขียนบางคนนำไปเขียนใหม่ อาจจะเลือกใช้คำเพื่อสร้างการรับรู้และการตอบสนองต่อผู้อ่านแตกต่างกันออกไปดังนี้

ฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้ล้อมกรุงพนมเปญและยิงจรวดติดระเบิดอย่างน้อยสิบลูกได้ระเบิดทำลายชีวิตผู้คนและทำให้ผู้ได้รับบาดเจ็บ เป็นการแถลงของแหล่งข่าวทหาร

จะเห็นว่าผู้เขียนใช้คำว่า “ล้อม” ซึ่งไม่สู้จะทำให้ผู้อ่านตอบสนองความรู้สึกอย่างรุนแรง ค่อนข้างจะเป็นคำกลาง ๆ ที่ใช้กันอยู่ และบริบทของข้อความนี้แตกต่างกับบริบทของแหล่งข่าวแรกของ ยู.พี.ไอ. เพราะเขียนสั้นกว่า และตัดรายละเอียดบางอย่างทิ้งไปเช่น จำนวนผู้ตายและผู้บาดเจ็บ

ข่าวเดียวกันนี้สามารถทำให้ผู้อ่านตอบสนองต่อการรับรู้แตกต่างกันออกไป ถ้าผู้เขียนเลือกใช้คำและสร้างบริบทของข้อความขึ้นใหม่ในทำนองว่า

พนมเปญ ทหารฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้ทำสงครามในนครเก่าแห่งนี้ โดยบุกเข้าโจมตีเมืองหลวงและสนามบินในวันพุธ แล้วยิงจรวดติดระเบิดไปยังบริเวณที่มีผู้คนอาศัยอยู่ เมื่อจรวดติดระเบิดลูกหนึ่งระเบิดขึ้นใกล้บริเวณฝูงชนกลางตลาด ระเบิดได้สังหารผู้คนตายไปห้าคน ผู้บาดเจ็บอย่างน้อยสิบคน นี่เป็นคำบอกเล่าของผู้รอดชีวิต

พนมเปญ กองทัพของประชาชนเขมร ได้ต่อสู้กับผู้รักษาเมืองหลวงของกัมพูชาที่เป็นชาวต่างชาติเมื่อวันพุธที่แล้ว โดยถล่มจรวดติดระเบิดประมาณหนึ่งโหลเข้าไปยังในเมืองและสนามบินจรวดติดระเบิดลูกหนึ่งตกลงไประเบิดในตลาดใกล้ประตูสถานทูตอเมริกันสังหารเจ้าหน้าที่สถานทูตตายห้าคนและทำให้ผู้ได้รับบาดเจ็บอีกหลายคน ผู้นำของฝ่ายเขมรแดงได้ให้สัมภาษณ์แก่นักข่าว

จะเห็นว่าทั้งสองบริบทนี้แม้จะพูดถึงเรื่องเดียวกัน แต่เลือกใช้คำต่างกัน เช่น “ทหารฝ่ายคอมมิวนิสต์” กับ “กองทัพของประชาชนเขมร” “บุกเข้าโจมตี” กับ “ได้ต่อสู้” “สังหารผู้คนตายไปห้าคน” กับ “สังหารเจ้าหน้าที่สถานทูตตายไปห้าคน” ฯลฯ และรายละเอียดบางอย่างก็แตกต่างกันออกไปอีก ข้อความดังกล่าวประสงค์จะให้อ่านตอบสนองต่างกันออกไป และเราในฐานะผู้อ่าน ถ้าฉลาดพอ ก็จะทราบเจตนาของผู้เขียนข่าวด้วยว่าเขาคิดอย่างไร นี่คืออิทธิพลของการเลือกใช้คำในบริบท

3. การเน้น

การเน้นประโยคหรือข้อความในที่ต่างกันจะทำให้ความหมายแตกต่างกันออกไปด้วย เราอาจจะสังเกตได้ง่ายในภาษาพูดเช่น ถ้ากล่าวว่า “หนังเรื่องนี้มันดี” โดยเน้นในตำแหน่งที่ต่างกันว่า

หนังเรื่องนี้มันดี (เน้นที่คำว่ามัน)

หนังเรื่องนี้มันดี (เน้นที่คำว่าดี)

ความหมายของข้อความนี้ถ้าเน้นตรงคำว่า “มัน” หมายถึงว่าเป็นภาพยนตร์ที่สนุกถึงใจผู้ชม แต่ถ้าเน้นในคำว่า “ดี” จะกลับมีความหมายในทำนองว่า กล่าวโดยรวม ๆ แล้วเป็นภาพยนตร์ที่ดี แต่ไม่ได้เจาะจงว่าดีในด้านใด ส่วนในภาษาเขียนก็เหมือนกันจะมีการเน้นเช่นเดียวกับภาษาพูด

แต่การเน้นในภาษาเขียน มักเอาสิ่งที่ต้องการเน้นไว้ในตอนท้ายของข้อความหรือประโยค ตัวอย่างเช่น

เขาเป็นชายชราที่ดุซิดเซียวแต่ร่าริงเบิกบาน
เขาเป็นชายชราที่ดูร่าริงเบิกบานแต่ซิดเซียว

จะเห็นได้ว่าประโยคแรกต้องการเน้นว่าเขา “ร่าริงเบิกบาน” แต่ประโยคที่สองต้องการเน้นว่าเขา “ซิดเซียว”

ในข้อเขียนของนักเขียนอาชีพมักจะนำเอาสิ่งที่ต้องการเน้นไว้ตอนท้ายประโยคเสมอ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือบทพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 6 ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ประเภทโน้มน้าวใจหรือปลุกใจ มักจะใช้กลวิธีการเน้นเช่นนี้เสมอเช่น

ชนร่วมชาติของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงตื่นเถิด

อนิจจา แม่แต่ชื่อก็เขี่ยตัวเอง เราทั้งหลายเรียกด้าวไทย กลับเป็นทาสแห่งความประพฤติกุทาสนั่นเอง คือความประพฤติกุที่ทำให้ต่ำต้อย

ก็เมื่อการเป็นอยู่เช่นนี้ ควรหรือที่เราจะเชื่อถือข้อความทั้งปวง ซึ่งหนังสือพิมพ์กล่าวนั้นจนเกิดเหตุ การที่เรายอมหลับตาเชื่อข้อความที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ โดยมิได้พิจารณาความมุ่งหมายและความปรารถนาแห่งผู้แต่งเสียก่อนนั้น จะไม่เป็นการดูหมิ่นสติปัญญาของเราเองอยู่หรือ? ฯลฯ

ข้อความตอนจบประโยคที่ผู้อ่านเน้นนั้น ต้องการจะให้ผู้อ่านได้ตอบสนองต่อความหมายสำคัญของเรื่องที่เขียน และได้พิจารณาตอบที่เน้นเป็นพิเศษ ดังนั้นเมื่อเราอ่านข้อความตอนที่ผู้เขียนเน้น เราอาจเดาได้ว่า ผู้เขียนให้ความสำคัญของเรื่องนั้นในแง่มืดใด และเราจะตอบสนองตามกติกการอ่านในทางที่เห็นด้วยหรือไม่ก็ได้

ความสัมพันธ์ระหว่างการรายงาน การคาดคะเน และการวินิจฉัย

เราได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 6 ว่า จุดมุ่งหมายในการสื่อสารนั้นต้องใช้ภาษาชนิดใดชนิดหนึ่งในสามชนิดนั้น ในตอนนี้จะขอย้ำและขยายความคิดสำคัญเกี่ยวกับเรื่องนี้เพิ่มเติมอีกในหัวข้อที่เกี่ยวกับการรายงาน การคาดคะเนและการสรุป⁷

⁷S.I. Hayakawa. *op.cit.*, pp.34-40.

ภาษาที่เป็นคำกล่าวรายงานต่าง ๆ (Reports) อย่างเช่น “สองข้างถนนสายนี้มีท่อน้ำ” “สินค้านี้ซื้อจากร้านสหกรณ์นักศึกษาราคาขึ้นละ 10 บาท” “ทะเลสาบด้านนี้ไม่มีกั๊ก้ามกรม แต่มีอยู่ที่ทะเลสาบฝั่งโน้น” ฯลฯ ที่เป็นรายงานจากรายงาน ซึ่งผู้รายงานไม่ได้เห็นมาหรือมีประสบการณ์ในเรื่องนั้นโดยตรง เช่น “กรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าครั้งที่สองในปี พ.ศ. 2310” หรือ “กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์พบว่า หลอดกาแฟร้อยละ 93 ในบ้านเรามีสารตะกั่วปนมากับพลาสติกและสีของหลอด” แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ภาษาที่ใช้รายงานนั้นต้องพิสูจน์ให้เห็นจริงได้ และเว้นที่จะเสนอความคิดเห็นใด ๆ ลงไป

แต่มีอยู่ไม่น้อยเหมือนกัน บางครั้งในรายงานมีการคาดคะเน (inferences) ปนลงไปด้วย ภาษาที่ใช้ในการคาดคะเนเป็นภาษาบอกความรู้สึก เช่น ถ้าเราเห็นพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งของคน ๆ หนึ่งแล้วกล่าวว่า “เขาโกรธมาก” เช่นนี้ไม่ใช่การรายงาน แต่เป็นการคาดคะเน เพราะเขาใช้ภาษาหยังความรู้สึกของคนผู้นั้น ถ้าเป็นการรายงานควรกล่าวว่า ได้เห็นการกระทำอะไรที่เขาแสดงออกให้เห็นได้ ในทำนองว่า “เขาเอากำปั่นทุบโต๊ะ พุคสบดเสียงดัง และขว้างโทรศัพท์ลงบนพื้น” ยังมีคำกล่าวทำนองนี้อีกที่ไม่ใช่เป็นรายงานเช่น “หล่อนเป็นคนสวยมาก” “เขาค่อนข้างหยิง” ถ้ากล่าวเช่นนี้เป็นการคาดคะเน ถ้าเป็นการรายงานควรกล่าวว่า หล่อนเป็นคนสูงโปร่ง ผิวเนียน ผมสลวย คิ้วเรียวโค้ง คาดำ จมูกโด่ง” ฯลฯ และในข้อความที่สองควรกล่าวทำนองว่า “ผมเห็นเขาในงานปาร์ตี้แห่งหนึ่ง เขาจะไม่ยอมมลุกเดินรำเลย นอกจากจะมีสุภาพสตรีคนใดคนหนึ่งมาขอร้องเขา”

นอกจากนั้นในข้อเขียนบางเรื่องหรือบางชิ้นมีการวินิจฉัย (Judgments) เป็นการตัดสินใจของผู้เขียนว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับบุคคล, เหตุการณ์ หรือเรื่องที่เขาบรรยายหรือเห็นด้วยอย่างเช่น ถ้าใครคนหนึ่งจะซื้อรถยนต์ และผู้ขายได้บรรยายว่า รถคันนี้วิ่งมาแล้ว 50,000 กิโลเมตร และไม่เคยมีปัญหาต้องซ่อมเลย” หากเขาผู้นั้นกล่าวว่า “ช่างเป็นรถที่วิเศษมาก” นี่คือข้อวินิจฉัยของเขาแต่ข้อวินิจฉัยของเขานั้นบางทีพิสูจน์ไม่ได้ หรือเมื่อพิสูจน์แล้วผิดก็มี เช่นคำกล่าวของใครคนหนึ่งว่า “นาย ก. โทหกเรา” เป็นการสรุปโดยใช้ความเห็นส่วนตัว ครั้นซักไ้ถามข้อเท็จจริงว่าทำไมจึงสรุปเช่นนั้น ถ้าเขาเล่าว่า “นาย ก. บอกเราว่าคุณเจอร์รี่ไม่ได้อยู่ที่ตัวเขา แต่เมื่อเขาถึงผ้าเช็ดหน้าออกมา มีคุณเจอร์รี่ร่วงลงมาจากกระเป๋าแกงด้วย” ถ้านาย ก. รู้ตัวว่าคุณเจอร์รี่อยู่ที่ตัวเขา ข้อสรุปนี้ก็ถูก แต่ถ้านาย ก. คิดว่าคุณเจอร์รี่ของเขาหาย ค้นเท่าไรก็ไม่เจอ ไม่ทราบชุกอยู่ตรงไหน การที่เขาควักเอาผ้าออกจากกระเป๋าบังเอิญมีคุณเจอร์รี่ติดออกมาด้วยถ้าเป็นเช่นนี้ ข้อสรุปดังกล่าวอาจจะไม่ถูกต้องก็ได้ มีคำสรุปทำนองนี้มากมายที่คนโดยมากมักคิดว่าเป็นข้อเท็จจริง เช่น “นาย ก. โทหกเรา” “นายดำเป็นโจร” “เขาเป็นคนหลอกลวง” ฯลฯ คำสรุปเหล่านี้จะเป็นจริงได้ ก็ต่อเมื่อมีการพิสูจน์กัน

จริงและในการพิสูจน์ก็จะใช้ภาษารายงานหรือภาษาบอกข้อเท็จจริง จะใช้การข้อวินิจฉัยหรือการคาดคะเนเป็นเหตุผลหรือหลักฐานยืนยันไม่ได้ ดังที่স্যากาวาได้ยกตัวอย่างคดีที่โจทก์ได้ยื่นฟ้องจำเลย ว่า “เป็นคนหลอกลวง” สถานการณ์สมมุติเป็นดังนี้

- โจทก์ เจ้าคนหลอกลวงสกปรกคนนี้ล่อลวงข้าพเจ้า
 ทนายจำเลย ศาลที่เคารพ ข้าพเจ้าขอคัดค้าน
 ผู้พิพากษา (สนับสนุนคำคัดค้านของทนายจำเลย แล้วชี้แจงทำให้การของโจทก์ทั้ง)
 โจทก์ลองบอกคณะลูกขุนอีกครั้งซิ ว่าอะไรเป็นเหตุการ์ณที่เกิดขึ้นจริง ๆ
 โจทก์ มันเป็นคนหลอกลวงข้าพเจ้า เจ้าหนูตายสกปรก
 ทนายจำเลย ศาลที่เคารพ ข้าพเจ้าขอคัดค้าน
 ผู้พิพากษา (สนับสนุนคำคัดค้านของทนายจำเลย แล้วชี้แจงทำให้การของจำเลยทั้งเป็น
 ครั้งที่สอง) จงพยายามพูดความจริง
 โจทก์ ที่ข้าพเจ้าให้การต่อศาลนี้เป็นความจริง คือเขาหลอกลวงข้าพเจ้า

สถานการณ์ของคดีสมมุตินี้จะเห็นว่า โจทก์ไม่ได้ใช้ภาษาข้อเท็จจริงหรือรายงานเหตุการ์ณที่เกิดขึ้นจริง ๆ เขาใช้การสรุปทุกครั้งว่า จำเลยเป็น “คนหลอกลวง” จึงไม่สามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริงได้ ที่ถูกเขาควรจะรายงานในทำนองว่า “เขายืมเงินข้าพเจ้าไป 1,000 เหรียญ แล้วสัญญาว่าจะคืนภายใน 1 เดือน แต่เขาไม่ยอมคืน และอ้างว่าไม่ได้ยืมเงินจากข้าพเจ้าไป” ภาษาเช่นนี้สามารถนำมายืนยันสอบสวนข้อเท็จจริงได้

เพื่อป้องกันการสับสนของการใช้ภาษาในรายงาน การคาดคะเน และข้อวินิจฉัย จึงขอให้รำลึกไว้ว่า

รายงาน	เป็นคำกล่าวที่พิสูจน์ได้ว่าจริงหรือไม่จริง
การคาดคะเน	เป็นคำกล่าวถึงสิ่งที่ไม่ทราบจากพื้นฐานของสิ่งที่ทราบแล้ว
ข้อวินิจฉัย	เป็นคำกล่าวที่แสดงความเห็นของผู้เขียน

แบบฝึกหัด

1. จงบอกความหมายของบริบทและชนิดของบริบทที่ช่วยกำหนดความหมายของคำหรือถ้อยคำ พร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ
2. จงอธิบายความแตกต่างระหว่าง “ถ้อยคำ” (Word) กับ “สิ่ง” (thing) และ “แผนที่ของถ้อยคำ” (map) กับ “ขอบเขตของความจริง” (territory) พร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ
3. จงค้นหาข้อความที่ใช้ภาษาบอกข้อเท็จจริงกับภาษาบอกอารมณ์หรือความเชื่อ ซึ่งใช้ร่วมกันหรือปนกันมา 2 ตัวอย่าง
4. จงอธิบายถึงหลุมพรางของภาษาว่ามีอะไรบ้าง และยกตัวอย่างประกอบให้ชัดเจน
5. จงบอกความหมายและลักษณะของภาษาที่ใช้ในรายการ กวราคาดะเน และการสรุป พร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบเปรียบเทียบให้เห็นจริง
6. จงค้นหาว่าเรื่องเดียวกันจากหนังสือพิมพ์ 3 ฉบับ แล้วเปรียบเทียบกันว่าผู้เขียนใช้กลวิธีการเลือกสรรข้อเท็จจริง รายละเอียดการเลือกใช้คำ และการเน้น แตกต่างกันหรือเหมือนกันอย่างไร